

Cristòfor Colom i el respecte al coneixement

written by Jordi Bilbeny | 18 de juny de 2020

Durant segles la història de Catalunya ha estat silenciada, perseguida, segrestada i reescrita. La Inquisició no ha estat una broma ni un tema d'estudi més o menys antipàtic. Era una realitat, una realitat legal. Conjuntament amb el Consell reial, tenia la missió de vetllar tant per la puresa de la fe catòlica com de la ideologia d'estat. Tot i que, aparentment, havia de treballar en l'àmbit de la interpretació del dogma, massa sovint es va convertir en el braç més ferotge de la llei. Allà on no arribava la persecució política, arribava la Inquisició.

L'Estat espanyol, però també la Inquisició, són els autèntics responsables de la desaparició de milers de llibres de la nostra història. D'alguns dels quals en tenim constància, però de la majoria ja no. No n'ha quedat ni rastre, entre altres coses, perquè el nom dels seus autors s'ha canviat i els fets han estat ubicats en països diferents. Els censors –inquisidors o no– no retocaven coses insignificants, com el nom d'un carrer on hi havia pixat un gos. No. Tot allò que era susceptible de donar fama, ja fos una novel·la, una obra d'art, el nom d'un artista, un científic, un místic, una beata, un papa, un militar, un filòsof de relleu, era sistemàticament ocultat i tergiversat.

Després de trenta-cinc anys de dedicar-me a l'estudi sistemàtic de la censura d'estat i de la manipulació del nostre passat, tinc alguna cosa a dir. I el que vull dir és que tots aquests segles no han estat en va. Avui l'Estat espanyol continua afirmant que no som una nació o que Catalunya ni ha estat un regne ni ha tingut reis. Molts intel·lectuals defensen –i ha estat aprovat per llei– que el valencià i el català són dues llengües diferents. Hom també

creu que Catalunya formava part del regne d'Aragó. «Un condado de Aragón» diuen que som. L'obra més gran de la literatura catalana medieval –*Tirant lo Blanc*– era tinguda per castellana fins que al final del segle XIX se'n van trobar dos exemplars en català. En aquest mateix sentit s'ha esborrat la presència catalana a Itàlia i tota relació del fet que els occitans i catalans som quelcom més que germans. Fins fa dos dies la gent se'n reia del que deia Rubió i Lluch: que hi havia hagut el segle XIV una Grècia catalana. Ara, amb tants matisos com vulgueu, és acceptat universalment.

Doncs bé: tot això que us dic només són les engrunes d'una voluntat premeditada i multiseular, ordida i regulada per l'Estat espanyol, per fer-nos desaparèixer de la faç de la terra. I no només per la via de les armes i de les lleis. Massa acadèmics s'han quedat encallats en el 1714 i, més que el final d'un cicle, gairebé sembla que l'interpretin com un fet aïllat i una derrota «incomprensible», quan, realment, el gruix esborrat del nostre passat s'acaba aquí i a partir d'aquí es comença a treballar per restituir-lo, per bé que no sempre amb eficàcia. Així, Serra i Postius, per exemple, al seu *Epítom Històric* de Montserrat aprofitarà qualsevol pretext religiós per parlar de l'Emperador Carles, de la batalla de Pavia, de la conquesta de Nàpols, dels antics almiralls, de la grandesa i extensió de la llengua, i és clar, de Colom i de la importància dels catalans en la descoberta, conquesta i primera colonització americanes. El segle XIX ho faran encara amb tota prolixitat i documentació ingent, Víctor Balaguer i Antoni de Bofarull en sengles Històries de Catalunya.

Si a l'Estat espanyol ja li molestava la història medieval catalana, molt més l'irritaven les gestes navals produïdes arreu del món al llarg dels segles XV, XVI i XVII. I se les va apropiat. El cas més flagrant és el de Cristòfor Colom, un militar, polític, humanista, escriptor i científic barceloní, membre de la casa reial catalana i parent dels comtes d'Urgell, que avui passa per un pobre plebeu genovès, amb el

consentiment inaudit del nostre món acadèmic i intel·lectual, que tenen el tema per tabú, a l'estil de les societats tribals primitives. La censura, doncs, no ha estat en va. Ha fet una feina vastíssima i intel·ligent, que ha arrelat als racons més secrets de l'ànima dels catalans i avui se'ns fa ja quasi imperceptible discernir un pensament propi d'un missatge censor inoculat als nostres llibres. En podria donar desenes d'exemples. Alguns dels quals ja he esbossat o suggerit més amunt. Però, per mi, que fa ja quasi tres decennis que hi treballo, el més paradigmàtic és el de Colom, que sovint poso per exemple i metàfora de Catalunya.

Contràriament al que es creu, Colom no va ser esclavista, ans va lluitar amb totes les seves forces per evitar que els indígenes fossin esclavitzats i, per contra, va treballar fins a l'extenuació perquè fossin tractats com a súbdits dels reis, amb els mateixos drets que els catalans. El pare Cases, considerat avui «el protector dels indis», és el seu més fidel seguidor en aquesta política de respecte i protecció. Cal que tinguem també present que Colom havia arribat a jutjar i condemnar a mort alguns colons que s'havien excedit amb els pobladors nadius del Nou Món. I que és l'autor d'unes «Instruccions», acceptades pels Reis Catòlics, que havien de funcionar com a llei, a fi que els indis fossin verament respectats. En una carta al seu cosí Pere Bertran i Margarit, datada l'abril del 1494, li exposa:

«La principal cosa que heu de fer és guardar molt els indis, que no els sigui fet cap mal ni dany, ni els sigui presa cosa contra la seva voluntat, ans rebin honra i siguin assegurats».

Llavors, com que en les condicions proteccionistes no hi havia espai pel delicte, alguns colons van escriure als monarques acusant-lo que no els permetia tenir esclaus, que els feia llaurar les terres, els obligava a construir-se les cases i no els deixava marge de guany en els intercanvis de productes. I que si tot continuava així, això seria la seva ruïna, perquè ells havien anat a aquelles terres a enriquir-se i no pas a treballar en condicions semblants. Aquest és un aspecte totalment silenciats. No pas per la censura, sinó per la manca de coneixement que tenim d'aquella època i d'aquells fets. Si a tot plegat hi afegim que la Corona va destituir Colom el 1495 i el va fer tancar tot acusant-lo de crims de lesa majestat, podrem adonar-nos amb molta més nitidesa que, entre que s'embarca a Barcelona en el segon viatge i arriba al Nou Món, el novembre del 1493 i és detingut a mitjan 1495, no ha passat amb prou feines un any i mig. I durant aquest any i mig se li volen atribuir tots els crims que hi ha hagut a Amèrica des de llavors fins als nostres dies?

¿Es vol convertir en un símbol de criminalitat i esclavisme un home que va lluitar per les llibertats i la justícia de Catalunya, que va posar la seva vida en perill guerrejant més de deu anys contra Joan II, que li van ser confiscats els béns, que va haver de viure a l'exili per raó de la seva actitud revolucionària? A quina mena de caricatura de la intel·ligència hem arribat? Algú se li acudiria demanar als Estats Units que tirin a terra l'estàtua de Washington perquè avui dia arreu d'aquell país la policia mata negres com qui degolla pollastres? Els nostres avantpassats es van adonar de la importància que tenia la nostra història en la configuració d'una ment sana i d'una actitud justa. Sabien que ens l'havien amagat i canviat, però el 1888, aprofitant l'Exposició Universal de Barcelona, van voler explicar al món que Colom era català i catalans eren Lluís de Santàngel, el pare Bernat Boïl, Pere Bertran i Margarit i Jaume Ferrer, que són les imatges que hi ha al peu del monument. Potser no van creure oportú en aquell moment fer un judici ètic a la conquesta i el

posterior genocidi. O potser el que volien denunciar abans de re era la conquesta espanyola de Catalunya i l'intent d'anorreament de la cultura catalana en mans de la Monarquia espanyola?

Sigui com fos, el debat ètic hi ha de ser. Segur que hi serà, però posant abans les bases dels fets. Sense distorsions de cap mena. Aquells homes van fer alçar el monument perquè el món veiés allò que la Inquisició, la censura, la persecució intel·lectual, la confiscació de biblioteques, la crema de llibres i la reescriptura global del nostre passat van intentar d'obliterar per sempre de la nostra consciència col·lectiva: que Colom i els primers descobridors d'Amèrica eren catalans. Van intentar posar dempeus l'estàtua més alta del món, com Gaudí feia amb la seva Sagrada Família, perquè la nostra història, la nostra cultura i la nostra gent deixés d'estar de genolls i humiliada. Deixés de ser invisible als ulls del món i als nostres ulls. Van alçar aquest monument en senyal de respecte, de coneixement i dignitat. Com un gran far dreçat també a favor de la claror i de la llibertat. Les veus que ara se senten demanant que es retiri aquest símbol català, han pensat bé en quina banda de la història cal emmarcar la seva petició? Abolir, enderrocar, amagar, esborrar són mots i idees que no han deixat de preconitzar no pas els defensors de cap república, ni de cap revolució social, ni de cap Ítaca ni Utopia, sinó que són les idees força, les idees clau dels enemics de tot pensament, de tota cultura i de tota llibertat. Sense informació, no hi ha idees; sense idees, no hi ha pensament; sense pensament hi ha el dogma.

El debat sobre el monument de Colom hauria de ser la gran oportunitat dels catalans d'avui per enderrocar la desinformació, el dogma i el rentat de cervell i preservar, més enllà de tota intoxicació i uniformització inquisitorial i estatal, la informació, la llum, les idees i el pensament.